

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 178

מסכת סנהדרין ל"ט-מ"ה

בס"ד, י"ד חשוון תשס"ג

השבוע בגליון

- "לחיים" - על מה ולמה
- כוס הנישואין של אדם הראשון
- מדוע דף מג"א קצר יחסית?
- סיום מסכת שהצנזור השמיט ממנה קטעים

- הנץ הנראה והנץ החמה
- ההבדל בין הר הזיתים להרי מואב
- תפילת מנחה במגדלי התאומים

- מתי יבוא המשיח?
- מדוע ארכה בריאת אדם הראשון 12 שעות?
- אימתי "הנץ החמה" בבית "מאורות הדף היומי"?
- "הנץ החמה", על שום מה?

דבר העורך

סיפורו של שיעור

אחד משועי הארץ נכנס בימים אלו לדירתו החדשה, הממוקמת בפרויקט חווילות יוקרתי שהושלם בתקופה האחרונה על חוף ימה של תל אביב. האיש, שאינו נמנה על שדרות הציבור הדתי, פנה לאחד מידידיו וביקש ממנו לדאוג לכך שבביתו יותקנו מזוזות מן הסוג הטוב ביותר. ימים מספר לאחר מכן, עמד ראש בית מדרשו הרה"ק ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א בחווילה המפוארת כדי לקיים מצווה חשובה זו של קביעת מזוזה במעונו של המשפחה היקרה אשר השכילה לדור לצד מזוזה מהודרת.

עם סיום קביעת המזוזה הסבה ספרייה עצומת ממדים את תשומת ליבו של הרב קובלסקי. ספרים רבים, הדורים ויפים, בעלי כריכה בוחקת ועלילה מוטבעות אותיות זהב וכסף מסוגים שונים, מסודרים היו למופת על מדפים עשויים עץ ארוז משובב.

רוב הספרים כתובים בשפות זרות, מספר הרב קובלסקי, שביקש לשלף לעצמו ספר ולעיין בו מעט לפני צאתו את הבית. "לבסוף, צדה עיני סדרת ספרים עבים, גבוהים, בעלי כריכה מהוהה, שניצבו על מדף גבוה. לכששאלתי את בעל הבית למהותם של ספרים אלו, התמללאו עיניו דוק של התרגשות תוך שהפטיר: "ספרים אלו, הם תלמוד בבלי של אבי מנוחתו עזר, שיהודי תלמיד חכם והוגה בספרי התלמוד והמפרשים היה". עוד הוא מוזהר דמעה מעיניו, נטל הרב קובלסקי כרך אחד לידי, מסכת ברכות, והחל מדפדף בה. הנה, הנה, סוגיה יפה ומרתקת שגלמה במסגרת שיעורי הדף היומי ואשר הלומדים מצאו בה טעם רב ועניין, והנה אמרה של אחד האמוראים שנשאה לה כנפיים והפכה למשפט הנהגה בפי כל, ובסוף המסכת, כמו בסוף כל מסכת, מודפס קדיש מיוחד הנאמר לרגל סיום בלבד. בעל הבית העומד בעשור השביעי לחייו, שלף מטפחת משי צחורה מכיס מקטורו, התיישב על כורסה פנויה וסיפר: "אני מתרגש מאד. כעת אני נזכר שבימי ילדותי אבי למד איתי את מסכתות בבא קמא, בבא מציעא ומסכת סנהדרין. אח... ליבי הומה עלי מידי דברי בו, באבי זכרנו לברכה.

"נו, נו", הציע הרב קובלסקי, "נאחז במסגרת הדף היומי לומדים כיום את מסכת סנהדרין, ניתן להמשיך ללמוד כיום ולהביא עדנה

המשך בעמוד הבא

דף לחב' שתיים עשרה שעות הוי היום...

מתי יבוא המשיח?

בגמרתנו מתאר רבי יוחנן בר חנינא את מהלך היום השישי לבריאת העולם, שעה אחר שעה: "שעה ראשונה - הוצבר עפרו, שניה - נעשה גולם, שלישית - נמתחו אבריו, רביעית - נזרקה בו נשמה, חמישית - עמד על רגליו, ששית - קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית - עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית - נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית - סרח, אחת עשרה - נידון, שתיים עשרה - נטרד והלך לו". טרם עיסוקנו בנושא זה, ראוי לצטט את דברי רבי יוסף חיים זצ"ל (שו"ת "תורה לשמה" סי' תק"א), כי "אותם השעות של ששת ימי בראשית אינם שיעור שעות של ימים אלא הם ארוכים וגדולים שיעור זמן גדול, כנודע".

מדוע ארכה בריאת אדם הראשון 12 שעות? (בחינושי אגדות כאן ובספרו "תפארת ישראל" פ' ט"ז), עוסק בהרחבה בנושאים אלו ומבאר, כי לא בכדי התפרשה בריאת האדם על פני כל היום, כדי לרמז שהאדם הוא עיקר הבריאה ותכליתה, ומכל הבחינות וההגדרות האדם כולל הכל. לפיכך, הוא גם נברא יחידי (לעיל לז'א) ועפרו נצבר מכל העולם (לח'א). [ראה גם פ"י "בנין יהושע" על אבות דרבי נתן פ"א ה"ז].

בראשונים מבואר, כי ששת אלפים השנים שנקצבו לעולמנו הקט, מדודים ושקולים כנגד ששת ימי בראשית, וכל יום הוא כנגד יחידה אחת של אלף שנים, הנחשבים בעיני הקב"ה ליום אחד, ככתוב (תהילים צ"ד) "כי אלף שנים בעיניך כיום אחד". הראשונים, בהם הרמב"ן, רבינו בחיי, הריקאנטי, ה"צידה לדרך" (בראשית ב'א), וכן אחרונים רבים בהם, ה"אור החיים" הקדוש (ויקרא ו'ב) ועוד, עוסקים בהרחבה בהקבלת ימי קורות העולם לששת ימי הבריאה. בספר הבהיר (הובא בריקאנטי ח'ב) נאמר כי זהו פירוש הפסוק (בראשית ב'א) "אשר ברא אלקים לעשות", היינו: במשך שנות קיום העולם ממשיכה העשייה, "לעשות", כל יום את אשר בכוחו ובסגולתו. בתוך דבריו כותב הרמב"ן, כי הגאולה תבוא באלף השישי המקביל ליום בריאת האדם [ראה שם ברמב"ן ח'שוב הקץ, ובשו"ת חתם סופר ח"ו סי' ס"א שתמה על דרך החישוב. ועיי' ב"מכתב מאלה"ו" לרב דסלר זצ"ל ח"ב עמ' 150 ואילך].

מתי יבוא המשיח? יהודים מאמינים בני מאמינים הם, ואומרים בכל יום "אחכה לו בכל יום שיבוא". כידוע, יש זמן קצוב מראש, שהוא **המועד הסופי והאחרון** לביאת המשיח. הלוואי והיינו יודעים אימתי יחול קץ זה, אך גם אז לא היינו מוסמכים ורשאים לגלותו. הגאון מוילנא זצ"ל, בפירושו ל"ספרא דצניעותא" (פ"ה), גם עורך הקבלה בין שעותיו של היום השישי לבריאת העולם לשנות האלף הנוכחי, הלא הוא האלף השישי מששת אלפי השנים שנקצבו לעולמנו הקט, ולפי חשבוננו, כל יחידה בת ארבעים ואחת שנים ושמונה חודשים בקירוב, שקולה כנגד שעה אחת משעות היום השישי, וכתב, "מכאן תדע קץ הגאולה, כשהוא "בעתה" ח"ו, כשלא יהיו זכאים שהוא הקץ האחרון, ומשביע אני את הקורא בה' אלוהי ישראל שלא יגלה זה".

ונסיים בציטוט מן הספר "שלשלת הקבלה" (עיי' בהגהות הרב מרגליות ע"ה) **המשך בעמוד הבא**

לעילוי נשמת

הרה"ר
יצחק אייזיק
אורנשטיין ז"ל
ב"ר שכנא דוד ז"ל
נלב"ע ט"ו חשוון תשל"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הרה"ר אשר אורנשטיין
ומשפ' שיחיו-חיפה

לעילוי נשמת

הרה"ר
יוסף דוד לנדאו ז"ל
ב"ר יעקב שמעון ז"ל
נלב"ע כ' חשוון תשל"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו הרה"ר אפרים ברנד
וזוג' מרת חוה שיחיו-גבעתיים

לעילוי נשמת

הרה"ח ר'
אברהם קיסרמן ז"ל
ב"ר דב הלוי ז"ל
נלב"ע ביום י"ז חשוון תש"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו
משפחות קיסרמן שיחיו

המשך מעמוד קודם
סי' ע"ב) המספר, כי חכם בשם רבינו אברהם עשה "שאלת חלום" על קץ הקיצין "ומה נעימה ושנונה התשובה שקיבל רבינו אברהם, שגם הוא עשה על זה שאלת חלום, והשיבו לו בצחות לשון הכתוב (שמות ו/כב): מי - שאל ואל - צפן וסתרתי..."

דף לח/בהכי משתעי קרא לדבר על עצמך בלשון נסתר

גמרתנו מספרת על מין אחד שאמר לרבי ישמעאל ברבי יוסי, כי מהפסוק (בראשית יט/כד) "וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה'", ניתן להוכיח, כי שתי רשויות משמשות יחד, שכן, מאחר שבתחילת הפסוק כבר נאמר "וה' המטיר על סדם", ברור, איפוא, שהגפרית והאש הם "מאת ה'", ויש לכתוב "גפרית ואש מאתו"? אך כובס שנכח במקום השיבו כי גם במקומות נוספים מצויות מטבעות לשון מעין אלו, כגון אצל למך שפנה אל נשיו ואמר להן (בראשית ד/כג) "עדה וצלה שמען קולי, נשי למך האזנה אמרתי". לכאורה, היה עליו לומר **נשיי** האזנה לי, ולא נשי למך, שהרי הוא, למך, הדובר אליהם. הרי לנו, כי הדובר יכול להתייחס לעצמו בלשון המשתמעת כאילו הוא מדבר על אדם אחר.

הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל, מציין את דברי סוגיינתו בהתייחסו לשאלה מעניינת שהוגשה לעיונו (שו"ת "רב פעלים" ח"ב אה"ע סי' י"ט), אודות אדם שהופיע ובידו גט עבור אשה פלונית ו"שטר הרשאה" הנלווה אליו. [שטר הרשאה" הוא שטר, בו שני עדים מעידים כי הבעל מינה שליח זה להולכת הגט לאשתו וכן מצוין בו מי הם העדים שחתומים על הגט]. במקרה שהוגש לפני ה"בן איש חי", עידי ההרשאה היו אותם העדים שהיו חתומים על הגט, ולפיכך, היה עליהם לכתוב, "והעדים שחתומים על הגט, אנחנו הם", אולם, הם כתבו את שמותיהם "יצחק בן שמעון" וכדומה, כאילו מדובר באנשים אחרים, מבלי לציין, כי הם הם העדים. מכל מקום, בעל ה"בן איש חי" הכשיר את הגט, כמבואר בסוגיינתו, שאדם יכול להתייחס אל עצמו כאל אדם אחר. בתשובתו הוא מציין, כי גם כאשר נתבונן בלשון הברכות אותן תקנו חז"ל נבחין בתופעה דומה: "ברוך אתה... **קידשנו**", היינו, מעבר מלשון נוכח ללשון נסתר [ראוי לציין, שרבותינו הראשונים כבר ביארו שנינו זה בנוסח הברכה. עיי' רמב"ן עה"ת שמות טו/כו, וברבינו בחיי וברקנטי. ועיי' בנפש החיים שער ב' פ"ג ופ"ד].

דף מב/א אחד אומר קודם הנץ החמה ואחר הנץ החמה אימתי "הנץ החמה, בבית "מאורות הדף היומי"?

אחד הזמנים החשובים שמכיל לוח השנה, הוא זמן "הנץ החמה". כל אדם מישראל נזקק לעתים מזומנות לדעת אימתי חל זמן זה, כדי לגזור הימנו את שעת התפילה. בעוד מספר שבועות, יתאחר זמן "הנץ החמה" עד קרוב לשעה 6:45 בבוקר, ומניינים רבים יתאימו את עמידתם לתפילת שמונה עשרה של שחרית לשעה זו. יוכל אדם להשכים קום בשעה שש וחצי בבוקר, ולצפות בזריחה...

"הנץ החמה", על שום מה? כידוע, האור מקדים לבוא עוד לפני שגוף השמש עולה מעל האופק. ראשית האור נקרא בשם "עלות השחר", וזמנו הוא כ- 90 דקות או כ- 72 דקות [תלוי בשיטות השונות] קודם עלות השמש עצמה. עליית השמש עצמה, מעל האופק היא הזריחה, או בשמה ההלכתי "הנץ החמה". "הנץ החמה" נקרא כן מלשון "הנצו** הרמונים" (שיר השירים ז/ג), היינו, תחילת פריחת השמש ("לחם שמים" ברכות פרק א' משנה ב'), ויש אומרים שיתכן שפירוש 'הנץ' הוא ניצוץ האור הראשון של החמה ("הזמנים בהלכה" פ' כ"ד).**

מפתיע לגלות, אבל לזמן זה של "הנץ החמה", אין כמעט שום משמעות מדאורייתא! "היום" ההלכתי, מתחיל כבר בעלות השחר, כלומר, בראשית האור, ומדאורייתא, מאותו רגע ניתן לקיים את כל המצוות התלויות ביום.

המשמעות של הזריחה היא בעיקר 'מדרבנן'. שכן, חכמים הגבילו את קיום מצוות היום, החל מ"הנץ החמה" ואילך, ולפיכך, מצוות תקיעה בשופר, נטילת לולב, ברית מילה וכדומה, לכתחילה אין לעשותם לפני הנץ החמה (מגילה כ"א). הגבלת חז"ל נבעה מכך שזמן עלות השחר אינו ברור לכל, ועלול לגרום טעויות, לעומת זמן "הנץ החמה", הברור והנראה לעיניים (רמב"ן במלחמות ה' בתחילת מסכת ברכות).

בנוסף לכך, לכתחילה, גם זמן תפילת שמונה עשרה של שחרית הוא מ"הנץ החמה" ואילך ("ישולחן ערוך" או"ח סי' פ"ט סעי' א'), וראוי להדר ולהתחיל תפילה זו עם הזריחה, שנאמר (תהלים ע"ב) "ייראוך עם שמש" (ברכות כ"א).

הנץ הנראה והנץ החמה: המעיין בלוח השנה יווכח, כי לעיתים מצויינים בו שני זמנים שונים - "הנץ החמה" ו"הנץ הנראה". בשורות הבאות נבאר את הדברים. כידוע, כדור הארץ אינו עיגול מושלם וחלק, אלא הוא עמוס בהרים ובגבעות, בעמקים ובגאיות הממלאים אותו לרוב. אדם הניצב על הר עשוי לראות שטח רחב מאוד ולעומתו, אדם הניצב במישור, ואין צריך לומר בעמק, שדה ראייתו מצומצם.

ברור, איפוא, כי שני בני אדם אלה לא יראו את הזריחה או את השקיעה בזמן אחד. האיש העומד על ההר יצפה בזריחת החמה מוקדם יותר ובשקיעתה מאוחר **המשך מעמוד הבא**

המשך מעמוד קודם
לכרכים אלו של אבן המנוח.

בעל הבית התרגש עד עמקי נשמתו. "משכך הצעת, שב גם אתה הרב קובלסקי, אספר לך משהוא אישי.

כפי שאתה רואה ומבין, דרכי אינה תואמת לדרכו של אבי. הוא, שאדם פיקח מאד היה, הבחין כבר בצעירותי לאן נושבת רוחי, אך בחוכמתו הרבה, אחר שהכיר את טבעי, לא פצה מעולם את פיו, תמיד, בכל עת ששהיתי בחברתו, אפף אותי באהבה ובחום עד אין קץ. **לעולם לא אשכח**, כיצד פעם אחת, בפקחות רבה הוא החזיר בי מסר חד וחריף שחילחל לעמקי נשמתו, חדר לעצמותי והפך לחלק מישותי, וכל זאת בתבונה ובחכמה מבלי לפגוע בי חלילה.

ערב שבת היה זה, בעיירת מולדתי, עיירה קטנה שבמדינת מולדביה. פסעתי עם אבי לכיוון בית הכנסת בשבילי העיירה אשר יהודים וגויים שימשו בה בעירוביה. והנה, לפתע, נתקלנו במחזה מוכר. גוי, עב כרס, מוטל היה על הארץ, בקבוק ריק מושלך בקרבתו, וריח עז של שכרות וצחנה נדף ממנו. הוא, הגוי השיכור, ישן שנת ישרים קולנית, ניכר היה עליו כי טוב לו...

אבי, הנני בראשו לעבר השיכור ופלט לעברי: "אח... בני יקירי. אני כל כך מקנא בו!"

חידתי את אוזני כאפרכסת, האם אבי אציל הנפש והמדידות אכן אמר את ששמעתי?

"כן", אמר אבי נחרצות, "אני מאד מקנא בו, בשיכור! הוא מתנהג בדיוק כפי שנהג אביו אשר חיקה את סבו שלמד זאת מאביו סבו אשר ספג תרבות זו בחיק סב הסב..."

ואילו אני, הצביע אבי על עצמו, "כלום הגעתי לדרגתו של אבי הצדיק? לסבי? לדורות הקודמים?" אמר ולא יסף.

לקח מופלא ביקש אבי ללמדני בדרך מוסווית זו בלא לפגוע בי.

מאז חלפו שנות דור. איני יכול לתאר את הצביטה שחשתי בליבי בעת שאביו המנוח אמר את דבריו על הגוי השיכור. הבנתי בדיוק מה הוא מתכוון. כעת, כאשר הצעת לי להקים שיעור בתלמוד הבבלי, בכרכים הללו שבה יקרים לי, צמרמורת של התרגשות חולפת בגבי כאשר אני מהרהר ביני לביני מה חושב אבי זכרונו לברכה ברגע נאצל זה".

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 93-67-570
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

דף ל"ט/א מאזני צדק אבני צדק
מה יעשה השועל

בגמרא נזכרים שלושה ממשליו של רבי מאיר. אחד מהם מספר על שועל שהוריד בערמתו את הזאב לשאול תחתיו. השועל ירד בתוך דלי לבאר מים ולזאב שניצב על שפת הבאר הראה השועל את השתקפות הלבנה כאילו היא חתיכת גבינה משובחת והזמינו להנות מן הסעודה. אכן, הזאב התפתה, נכנס לדלי השני ובכך העלה את השועל מן הבאר, והזאב נותר בתחתית הבאר עם דמות הלבנה...

השועל, ערמומי הוא. האם לא עלה על דעתו, כי יתכן שהזאב יסרב להכנס איתו לדלי השני ואז יוותר השועל במעמקי הבור לנצח? מסביר המהרש"א, שהשועל חשב גם אפשרות זו, והכין תוכנית חילוץ מקורית, בה הוא הטיל אבן, הכבידה ממשקל גופו, לכל אחד מן הדללים. לו היה הזאב מסרב לרדת לבאר, היה השועל משליך את האבן שלצידו, והאבן הכבידה שבדלי השני היתה גורמת לדלי העליון לשקוע אל תוך הבור ולהרים אותו אל על...

המשך מעמוד קודם

יותר מחבירו המצוי בעמק. בנוסף לכך, יתכן ששני בני אדם יעמדו בשני מקומות זהים בגובהם, אלא שבאופק הניבט לעיני אחד מהם קיימים הרים הגורמים לכך, שזריחתו תתאחר ושקיעתו תמהר לבוא. המחשה לכך ניתן לראות בלוח השנה, כאשר השקיעה המצויינת לגבי ירושלים, שעל ההר, מאוחרת מהשקיעה בגוש דן, אף שירושלים מצויה מזרחה לאזור תל אביב.

ההבדל בין הר הזיתים להרי מואב: בעקבות כך התעורר נידון הלכתה בירושלים לפני 110 שנים, לגבי "הנץ החמה" הירושלמי. כידוע, במזרח ירושלים ממוקם הר הזיתים, ובמזרח הרחוק יותר ממנו ניצבים הרי מואב. הרים אלו, מעכבים את ראיית זריחת החמה במספר דקות. בשם המהיר"ל דיסקין נמסר, כי לקביעת זמן "הנץ החמה" בירושלים יש להתחשב בהרי מואב הרחוקים, אך לא בהר הזיתים, הקרוב לעיר (ספר "נברשת" ח"א עמ' נ"ח-ס'). פסק הלכה זה אינו מוסכם, ויש שחלקו על כך וקבעו, כי העיקר הוא הנץ המישורי, ולא הנץ הנראה (ראה "הזמנים בהלכה" פ"ז וסוף פ' כ"ג). **היו שרצו להוכיח מסוגייתנו**, העוסקת בעד אחד המעיד כי מעשה מסויים התרחש ב"הנץ החמה" ואילו חבירו מעיד כי הוא התרחש לאחר מכן, ש"הנץ הנראה" הוא הקובע, כי ברור שהם מעידים על הנץ הנראה ולא על הנץ האסטרונומי. הא למדת, כי בלשון חז"ל "הנץ החמה" הוא הזמן שבו השמש נצפית בפועל (קובץ אור ישראל גליון כ"ז). אחרים מחלקים בין מצות תפילת שמונה עשרה של שחרית שזמנה הוא "יראוך עם שמש" ממש, למצוות אחרות התלויות בהנץ החמה המישורי. למעשה, מנייני "ותיקין" רבים מאוד נוהגים כהנץ החמה הנראה, לעומת אחרים הנוהגים כהנץ החמה האסטרונומי.

החישוב נעשה מן המקום הגבוה הטבעי שבעיר: חשוב לציין, ש"הנץ הנראה" נקבע על פי המקום הגבוה באותה עיר. לפיכך, בבני ברק, נמדדת שעת הזריחה ב"גבעת רוקח" [ש"בית מאורות הדף היומי" נמצא בתחילת מעלה גבעה זו], הגבוהה כשישים מטר מעל פני הים. אלא שיש להבהיר, כי לדעת רוב הפוסקים, קביעת זמן "הנץ החמה" מתבססת על המקום הגבוה הטבעי שבאותה עיר. לפיכך, לו היה גורד שחקים ממוקם במקום אחר בעיר וגובהו היה עולה על גובהה של גבעה זו, לא היה זמן "הנץ החמה" נקבע לפי הנצפה מקומותו העליונה של גורד השחקים. יתכן, איפוא, שאדם מצוי על גגו של גורד שחקים, ועדיין רואה את החמה, ולאמיתו של דבר כבר הסתיים היום, מכיון שהמקום הקובע הוא תחתית המגדל ולא גגו!... (ראה "הזמנים בהלכה" סוף פ"ז).

תפילת מנחה במגדלי התאומים: אין הדבר מוסכם לגמרי, ויש הסוברים כי המצוי על גג הבניין ורואה את החמה, לגביו עדיין לא חלף היום. נכדו של הגרש"ז אורבך זצ"ל מספר, כי כאשר חזר מארצות הברית, פנה אליו סבו - שבכל דבר הביט דרך משקפי הלכה - ושאלו אם ראה את הבניינים הגבוהים בהם לשיטה אחת, על יהודי השוהה בקומה התחתונה של הבניין והפסיד את זמן מנחה, לרוץ ולעלות במעלית לקומה הגבוהה ולהתפלל מנחה מן הקומה שבה עדיין נצפית השמש... (אודות השיטות ראה בספר "דברי יוסף", דף ס"ח, ובספר "הזמנים בהלכה" לרח"פ בניש ח"א עמ' ס"ג, בהערות שם).

דף מג/ה היוצא ליהרג משקין אותו

"לחיים" - על מה ולמה

בכל תפוצות ישראל נהוג לאחל "לחיים" בעת שתיית יין. כבר על רבי עקיבא מסופר (שבת סז/ב), כי על כל כוס וכוס שהביא בעת שעשה משתה לבנו אמר: "חמרא וחיי לפוס רבנן, חיי וחמרא לפוס רבנן ולפוס תלמידיהון".

כוס הנישואין של אדם הראשון: הקדמונים מבארים, כי לפי הסוברים שעץ הדעת ממנו אכל אדם הראשון היה גפן (ברכות מ/א), מובן היטב מדוע אומרים "לחיים" בעת שתיית יין, שהרי על ידי עץ הדעת נגזרה מיתה על האדם. כמו כן, הם נותנים טעם גם לפי הסוברים שעץ הדעת היה עץ תאנה, שאדם הראשון שתה יין מכוס של ברכת נישואין בעת שנשא את חווה לאשה, ועל ידי כך השתכר ועבר על ציוויו של מקום ואכל מעץ הדעת, ובשל כך נגזרה מיתה על יושבי חלד (דעת זקנים מבבלי התוספות, ויקרא ט/ט). בנוסף לכך הם מציינים את דברי סוגייתנו בה מבואר ש"היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין" כדי לטשטש את דעתו, וכמו כן משקין יין את האבלים (להלן ע/א), שנאמר (משלי לא/ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". לפיכך, בעת שתיית היין מאחלים "לחיים", להבדיל עצמנו מענייני מיתה אלו. הנצי"ב מוואלאז'ין מוסיף על כך ומבאר את ברכתו של רבי עקיבא "חמרא וחיי... חיי וחמרא", היינו: הוא איחל לאורחיו כי יינם לא יהא כיון ששותים לפני המוות - "חמרא וחיי", ולא יין ששותים לאחר המוות - "חיי וחמרא"...

מעניין לציין, כי הגאון ממונקאטש הקפיד על האומרים "לחיים" בשתיית יין הקידוש, מאחר ששומר מצווה לא יידע דבר רע, ואין לחשוש לסכנה או לקללה בעת עשיית מצווה. בפרט יצא קצפו על אותם שבילל שבת לא אמרו "לחיים" לאחר שתיית יין הקידוש, ורק על יין קידוש של יום אמרו "לחיים". הגאון ראה

המשך בעמוד הבא

דף לט/א אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה

מדוע הבן סובל...

בגמרא נאמר, כי רבי מאיר היה דורש "משלי שועלים", ואחד מהם תשוב ונסוב על הפסוק (יחזקאל יח/ב) "אבות יאכלו בסר ושיני הבנים תקהינה". ברש"י מובא נוסח אחד של אותו משל, אך בתשובות הגאונים מובא בשם רב האי גאון נוסח שונה מעט:

מעשה בשועל שבא אריה לאוכלו. אמר לו השועל: מה לך אצל כחוש כמוני, בא וארץ אדם בעל בשר, ממנו תאכל תשבע ותותיר. אמר לו האריה: מתיירא אנוכי שאענש. ענה השועל: לא אתה תענש ולא בןך, כי אם בן בןך; עתה תאכל ועד אז יעבור זמן רב... נתפתה הארי וזינק לעבר אותו אדם, אלא שבור נסתר היה בינו ובין האדם - והאריה נפל לתוכו מבלי יכולת לצאת.

בא השועל, עמד על שפת הבור והציץ פנימה. אמר לו האריה: הלא אמרת כי רק נכדי יענש ולא אני? ענה השועל: אמת, נענש אתה עתה לא עבור מעשה זה, אלא עבור מעשה דומה שעשה סבך...

זהו, איפוא, ביאור הפסוק (שמות לד/ז) "פוקד עון אבות על בנים" - כשאחוזים מעשה אבותיהם בדיהם. מדוע אשמים היו בעון אבותיהם? - כי עוברים הם באותן עבירות, אף כי יודעים הם שבניהם יענשו עליהן. מידה כנגד מידה נענשים הם בעון אבותיהם... ("פרדס יוסף").

דף לט/ב מיעקב למד... המחנה המשאר לפליטה

עצת התורה

בעת מלחמת העולם הראשונה, התלבטו ביישובת ראדין בשאלה גורלית, אם לברוח לשטח הכיבוש הגרמני או לשטח הכיבוש הרוסי.

ראשי הישיבה פנו אל ה"חפץ חיים" זצ"ל, שענה להם, כי עליו לעיין בדבר.

חלף יום, חלפו יומיים, ועדיין לא הגיע המענה המיוחל. החפץ חיים, עדיין לא הכריע.

דחיפות העניין והצורך בקבלת תשובה מיידית גרמו לחתנו של החפץ חיים, רבי צבי הירש לוינסון זצ"ל, להטיל את גורל הגר"א. הפסוק

שעלה בגורל היה: (בראשית לביא) "ועתה הייתי לשני מחנות". מכאן שיש לחלק את הישיבה לשתי קבוצות (כפי המסופר בסוגייתנו

שכן נהג עובדיה הנביא מאותה סיבה עצמה). כשנכנס רבי צבי הירש אל חותנו החפץ חיים

לספר לו על הגורל ועל תוצאותיו, הקדימו החפץ חיים ואמר לו, כי החלטת לנהוג כפי שנהג

יעקב אבינו: "ועתה הייתי לשני מחנות"...

נפגע רבי צבי הירש וסיפר לחפץ חיים כי אכן בדיוק כך חורה לו גורל הגר"א!

ענה החפץ חיים:

- "גם אני יודע לערוך את גורל הגר"א, אבל לא חפצתי להטריח את הקב"ה שוב, הן כבר נתן

לנו תורה כדי ללמוד הימנה"...

סיפור זה סיפר הגר"א מ שך זצ"ל, והתפעל ממנו מאוד באומרו:

החפץ חיים היה כולו "תורה", לפיכך, עצתו היא עצת התורה, ממש כפי שהתורה מייצגת

בגורל... ועוד נקודה מיוחדת יש כאן: "שלא להטריח את הקב"ה"..." (מאורן של ישראל).

כמובן מאליו, אכן הישיבה חולקה לשתי קבוצות, ובראשות חלקה האחד שברח לרוסיה

עמד הגר"א וסר"א הי"ד (ראה הקדמת קובץ שיעורים ח"א).

דף מ/ב אדם טועה משהו

אדם טועה שלוש שעות...

איש אחד התייצב לפני "הנודע ביהודה", וביקש להרצות לפניו מדברי תורתו. לא היו

לדבריו שום בית אחיזה, ולא היו אלא גיבובים בעלמא.

לכשיסיים, שאל את ה"נודע ביהודה" לדעתו. ענה לו: "דברך הם שלא כרבי מאיר ושלא

כרבי יהודה".

התפלא אותו אדם מאד, מאחר שבדבריו לא הזכיר ולו פעם אחת דבר מדברי תנאים אלו,

אך ה"נודע ביהודה" הסביר לו: המשנה בפסחים (פ"א מ"ד) מציינת את מחלוקת רבי

מאיר ורבי יהודה, אם אדם טועה שעה או שעתיים. אבל אתה טועה בדברך זה שלש

שעות...

דף מ/ב א קידוש לבנה

המשך מעמוד קודם
בכך לזלזול חמור והפחתה מכבוד מצוות הקידוש ביום, ולא נחה דעתו עד שכתב, כי "מנהג בורים" הוא זה. לימים, לאחר שהביאו בפניו את דברי המדרש תנחומא (פקודי ב) האומר: "שליח צבור כשיש בידו כוס של קדוש או של הבדלה והוא אומר סברי מרגן ואומר הקהל לחיים כלומר, כי לחיים יהא הכוס", חזר בו הגאון ממנוקטשט מיד מדבריו, ולא עוד, אלא שבאותה שבת, בעת אמירת דברי תורה בכל סעודה, הוא הזכיר בהתלהבות את דברי המדרש הנ"ל ("שמירת הגוף והנפש" סי' נ"ג).
מתי יש לאחל "לחיים", טרם הברכה על היין או לאחריה? על כך ראה בספר "מאורות הדף היומי" ח"ג עמ' קנ"ד-קנ"ה.

דף מג/א - ב כל הזובח את יצרו

מדוע דף מג/א קצר יחסית?

עינם החדה של לומדי הדף היומי תבחין וודאי שדף מג/א קצר יחסית לדפי גמרא אחרים בש"ס. לא זו בלבד, אלא שעיון בדברי הגמרא יגלה, כי עמוד ב' מתחיל במימרא של רבי יהושע בן לוי, "כל הזובח את יצרו", שלכאורה אין כל קשר בינה לבין הגמרא שלפניה ושללאחריה. ההסבר לתופעות אלו טמון במעללי הצנזורה שנודעה לשימצה, אשר פקידה ברשעות ובזדון, גזרו שורות וקטעים שלמים מן התלמוד, אשר בהן הוזכר שמו של אותו האיש ימ"ש. מעניין לציין, כי השמטת קטעים מן התלמוד גררה אחריה נידון הלכתי מעניין.

סיום מסכת שהצנזור השמיט ממנה קטעים: כידוע, המסיים מסכת רשאי לאכול בשר ולשתות יין בתשעת הימים בין ר"ח מנחם אב לתשעה באב, ובערב פסח סיום מסכת פוטר את המסיים ואת המשתתפים בסיום מתענית בכורות. יש, איפוא, לדעת, אם גם סיום מסכת שהושמטו ממנה קטעים נחשב כ"סיום" שאלה זו הריץ רבי יונה שטנצל, אבי לימוד "המשנה היומית וההלכה היומית" לרבנו, רבי אריה צבי פרומר מקוז'יגלוב, בעל שו"ת "ארץ צבי" וראש ישיבת חכמי לובלין שבפולין, אשר השיב לו כי מתחילה נערכו סעודות מצווה גם על סיום משניות, כפי שנהג אביו (שבת קיח/ב), אף שבזמנו עדיין לא התחבר התלמוד הבבלי. אלא, שאחר שנחתם התלמוד, אין הלמד משניות בלבד "מוצא בלימודו קורת רוח והפקת רצון" מחמת ידיעתו, כי את הגמרא שהוא מקווה בע"ה ללמוד הוא עדיין לא למד. לפיכך, ניתן לקבוע כי אי לימוד הקטעים שהושמטו על ידי הצנזור, אינו מחסר בשמחת המצווה, שהרי קטעים אלו אינם מצויים בידי הרבים ואין בכונת הלומד ללומדם. ממילא, אומנם, אין הוא נחשב למסיים מסכת, אך הוא "מסיים משניות" עם שמחת מצווה מושלמת...

שלום עליכם - אף אני יהודי

כאשר ביקר הרב מפוניבז' זצ"ל בדרום אפריקה לצורך ישיבותיו, חש כי התושבים היהודים במקום מביטים בו בזרות מסויימת.

פתח ואמר להם:

כידוע לכם, בקידוש לבנה אנו אומרים מספר פסוקים ואמירות הנראות כחסרות פשר: כשם שאני רוקד... תיפול עליהם... דוד מלך ישראל חי וקיים וכו'. הבה ואבארם לכם.

בעבר כשגזרו גזירות על הדת היהודית, אי אפשר היה לקדש את הלבנה. היו יוצאים אז היהודים בהסתר, סובבים ביערות ותוך כדי כך מקדשים אותה. סובב לו היהודי והתפלל כי לא יתפס: "כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך - כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה". לפתע נדמה היה לו כי מאן דהוא מבט בו, והוא התפלל מיד: "תפול עליהם אימתה ופחד, בגדול זרועך ידמו כאבן - כאבן ידמו זרועך..."

ספק התעורר בלבו: שמה אף הלה יהודי שיצא לקדש את הלבנה כמוהו? לשם כך הוא אומר את הסיסמה: "דוד מלך ישראל חי וקיים" (עיי' ראש השנה כה/א), ואז כשהוא שמע את חבירו אומר כן אף הוא, אבן נגולה מעל ליבו. שמחה גדולה אפפה אותו, הוא מהר אליו ולחץ את ידו בהתרגשות: "שלום עליכם - עליכם שלום..."

את דבריו סיים הרב מפוניבז': "שלום עליכם" יהודים, אף אני יהודי... (חבורת "מורשת אבות").

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: יחזקאל אברג 0700-416000 (0) 44+
מנצ'סטר שמואל קאהן 07976402928
בלגיה: הר"ר יעקב סנדרוביץ 0475-263759
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
ארה"ב ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
מונטריאול: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
שווייץ הר"ר רפאל מוסבכר 014620030
בארצות הברית ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר למפרטים בטל. 718-253-6218

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל
ב"ר צבי ז"ל וזוגי מרת פראדל גיטל ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243
מחלקת מנויים
המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית
בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

לעילוי נשמת

הר"ר אשר יצחק לינדנר ז"ל
ב"ר יוסף יהודה ז"ל
נלב"ע י"ב חשוון תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגידי שיעור דף היומי, סוכטשוב
בשורה לתושבי רמת גן
הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש
בדף היומי **בביהכ"ס "משכנות ישראל"** (מנון צעירים)
ר' ברודצקי רמת גן כל יום מ 6:05 - 6:40
ע"י מגיד השיעור הרב צבי אייזן שליט"א מרבני בית מדרשנו
תפילת שחרית אחרי השיעור - הציבור מזומן.

הונצח ע"י הגר"ח קנייבסקי שליט"א
הונצח ע"י הגר"ר ש' וואזנר שליט"א
הונצח ע"י האדמו"ר מנדבורנה שליט"א
הונצח ע"י הגרא"ל שיינמן שליט"א

דף משלך בגמרא!!

עשה למען יקירך ד"ל והנצח זכרם הטוב לברכה בש"ס מאורות, לצד נשמותיהם של גדולי ישראל זצ"ל

ותמיד תמיד, כשיגיעו בשיעורי הדף היומי, לדף הרשום על שם יקירך, יעלה לימוד התורה בציבור לזכות הנשמות היקרות, להמציא להן מנוחה נכונה עד ביאת הגואל.

בהמלצת מאורי הדור שליט"א: "...ויש זכה ענין חסד וקניין גבול וסגולה גדולה - א"י, פרינסה, וזניס..."

הזדמנות נדירה גדולה

03-5780243 פניות והזמנות בפקס. **03-6164725, 03-6160657** אירופה טל. 07966294719 פקס. 02087318053 ארה"ב טל. 7182536218 פקס. 7182532529